



## סיכום פעילות צוות החשיבה בשנת הלימודים תש"ף

שם צוות החשיבה: הוראה קשובה

המרכזים: פרופ' ירון שור, מכללת דוד ילין; ד"ר תמי יחיאלי, מכללה ירושלים

### מבוא

השנה חוונו תהליך שטלטל את כל המוכר והיציב בעולמנו, ובתוך כך גם את עולם החינוך, ההוראה והלמידה. צורכי השעה בעולם החינוך וההוראה מחייבים מורים לשים את ההוראה והלמידה בראש סדר העדיפויות. מטרת ההוראה הקשובה היא לפתח דרכים להבעת הייחודיות והעוצמות של לומדים בתהליכי הוראה ולמידה. ההוראה הקשובה מציגה תפיסה פדגוגית חדשנית, יצירתית ואופטימית, שביסודה ההכרה ביכולתו של כל אדם לרכוש ידע והבנה ולחוות חוויה לימודית חיובית ומעשירה המבוססת על עולמו הפנימי. ההנחה שכל לומד או לומדת חווים תהליך למידה ייחודי יוצרת צורך בהוראה מותאמת אישית. הצורך במתן מענה לתלמיד הייחודי הנמצא בכיתה התעצם בתהליכי הלמידה מרחוק. בשנה זו התפרקו המבנים הקבועים של ההוראה והלמידה והמורים נדרשו ליצור הוראה אחרת. מן הניסיון ומהמחקרים על תהליכי הוראה קשובה, המציגים מגוון דוגמאות משלל תחומי ידע, עולה כי המשימה בהחלט ניתנת להגשמה, ומניבה תוצאות מפתיעות ומרגשות עבור המורה והלומדים גם יחד. לומדים רבים חוו הוראה קשובה והגיעו להבנה עמוקה ורחבה של נושאי לימוד מגוונים, בכל מקצועות הלימוד, באמצעות תרגום הידע והמחקר האקדמי לפעילות מעשית ויישומית.

### מטרות צוות החשיבה

מטרת צוות החשיבה היא להכיר לציבור המורים, המנהלים ואנשי החינוך את גישת ההוראה הקשובה ואת היישומים הפדגוגיים שלה: "הלמידה הדינמית" ו"המסע החשיבתי". הצוות שואף ליצור שיתופי פעולה רחבים, אקדמיים ופדגוגיים, ולחבר בין גישת ההוראה הקשובה לבין גישות הוראה נוספות. במהלך המפגשים חברי הצוות מציגים את התפיסות שלהם בדבר הוראה ולמידה, תוך קישורן לעקרונות של הוראה קשובה. במהלך הדיונים וההתנסויות אנו שואפים לחדד את הרכיבים המהותיים של הוראה ולמידה בכלל, ולהרחיב את עקרונות ההוראה הקשובה ויישומיה בפרט.

### סיכום הפעילות בשנת הלימודים תש"ף

במהלך שנת הפעילות נחשפנו לגישות מגוונות על אודות הוראה ולמידה. בכל אחד מהמפגשים הציגו חברי צוות החשיבה גישה או נושא בתחומי ההוראה והלמידה. לאחר מכן נערך דיון בנושא שהוצג תוך בירור העקרונות שבאו לידי ביטוי וקישורם לעקרונות ההוראה הקשובה.

### מפגש 1

מרצה: פרופ' ירון שור, מכללת דוד ילין

נושא: מהי הוראה קשובה? עקרונות והתנסות

פרופ' ירון שור הציג את ההוראה הקשובה ואת עקרונותיה. ירון התמקד באינטראקציה המתווכת ובאפשרות של המורה להאזין למקומם של הלומדים בכיתה באמצעות ציורים המשקפים את מקומם ביחס לסוגיה הנלמדת. בהמשך התנסו המשתתפים באינטראקציה מתווכת, שבה הם התבקשו לצייר הוראה קשובה כפי שהם תופסים אותה. לאחר מכן נערך דיון ותיאום ציפיות בנוגע לאופן שבו יתנהלו המפגשים.



## מפגש 2

מרצה: ד"ר תמי יחיאלי, מכללה ירושלים

נושא: הבחנה בין למידת תכנים ללמידת מיומנויות; על הלמידה המשמעותית ומאפייניה; הוראה קשובה ללמידה משמעותית

בהרצאה הוצגו תאוריות שונות להוראה ולמידה, ותוארה בהרחבה הגישה הקונסטרוקטיביסטית. הקונסטרוקטיביזם הוצג בהקשר ללמידה (ולא בהקשר לתחומי דעת אחרים) כתאוריית למידה העוסקת בשאלה כיצד אנשים לומדים. בסיום ההרצאה נערך דיון על הדמיון והשוני בין התפיסה הקונסטרוקטיבית לגישת ההוראה הקשובה.

## מפגש 3

מרצים: ד"ר אלדד שידלובסקי, אוניברסיטת בר-אילן, אוניברסיטת בן-גוריון, המרכז הבינתחומי; רחלי דיוויס, מכללת דוד ילין

נושא: למידה נראית, חשיבה גלויה

במפגש הוצגו מתודות של חשיבה גלויה, תוך שימוש בתכנים מתחומי הכלכלה והסטטיסטיקה. בחשיבה גלויה המטרה היא שכמה שיותר תלמידים ישתתפו, החשיבה מצטברת וגלויה לכולם עד כמה שניתן, יש שיתופיות, דגש על כלי חשיבה, ונעשה ניסיון לצור קולאז' מהחשיבה המשותפת של הלומדים.

## מפגש 4

מרצים: פרופ' ירון שור, מכללת דוד ילין; אפרת נבו, מכללה ירושלים

נושא: מסע אל הכבידה; פירמידת ההוראה הקשובה

מטרת המפגש הייתה להציג למשתתפים תהליך הוראה קשובה באמצעות המתודה של מסע חשיבתי. המסע היה למושג כוח כבידה, והוצגו בו ארבע אינטראקציות שנגעו במושג מהיבטים שונים. בחלק השני הוצגה פירמידת ההוראה הקשובה, המתארת את התפיסה של ההוראה הקשובה ואת היבטיה המרכזיים.

## מפגש 5

מרצה: פרופ' אבי קלוגר, החוג למנהל עסקים, האוניברסיטה העברית

נושא: על הקשבה – הרצאה וסדנה

פרופ' קלוגר הוא מומחה לתחום ההקשבה. הוא הפעיל את צוות החשיבה שלנו בתרגילים הקשורים לתהליכי הקשבה, ולאחר מכן הציג את ההיבטים התאורטיים שחקר על אודות הקשבה ומשמעותה בהיבטים שונים של תפקודי חיים. בהקשבה מיטבית כל הקשב מסור למה שהאחר מנסה למסור; המקשיב מבין מה האחר מנסה להעביר לו, גם רגשות. הוא משדר לאחר שהוא בעדו, לא מתנגד לו ולא שופט אותו. המקשיב אינו לא חייב להסכים עם המוקשב, אבל הוא בעדו כאדם. בהקשבה מיטבית המוקשב הוא ששופט את מידת ההקשבה שזכה לה, והוא בעצם הקובע אם הקשיבו לו או לא.

## מפגש 6

מרצה: ד"ר אורנית ספקטור-לוי, אוניברסיטת בר-אילן

נושא: גישה הוליסטית רב-ערוצית כמענה לשונות בכיתת המדעים

אורנית הציגה את המודל שפיתחה עם עמיתות נוספות. המודל ההוליסטי הרב-ערוצי נועד לתת מענה למגוון התלמידים בכיתה: תלמידים מתקשים, תלמידים בעלי מוגבלות בלמידה, תלמידים מחוננים, תלמידים ממוצא תרבותי שונה, תלמידים בעלי העדפות שונות בלמידה, ועוד. המודל ההוליסטי הרב-ערוצי מכוון את המורה להיות קשוב/ה יותר לצורכי התלמידים השונים ולהתאים את ההוראה למגוון תלמידים, באמצעות נקיטת מגוון שיטות הוראה ולמידה בכל יחידת לימוד. שיטות ההוראה המגוונות מתייחסות לארבעה ממדים של התלמיד השלם: קוגניטיבי, חברתי, רגשי וחוש-תנועת.



## מפגש 7

בוטל עקב התפרצות הקורונה

## מפגש 8 (מקוון)

מרצה: ד"ר עינת גוברמן, מכון מופ"ת, מכללת דוד ילין

נושא: הפקה של טקסטים עיוניים בגיל הרך

המפגש עסק ביצירת טקסטים עיוניים על ידי ילדים בגיל הרך, תוך שימוש בציורים של הילדים. ההרצאה התבססה על המאמר של עינת גוברמן:

Guberman, A. (2019/2020). [Introducing young children to expository texts through nonverbal representations](#). *Cuaderno*, 89, 93-114.

## מפגש 9 (מקוון)

א. מרצה: ד"ר אדיב גל, מכללת סמינר הקיבוצים

נושא: הוראה קשובה כבסיס ליצירת שינוי תפיסתי אישי בהבנה של מערכות חברתיות-אקולוגיות  
ההרצאה של אדיב התבססה על המאמר "הוראה קשובה כבסיס ליצירת שינוי תפיסתי אישי בהבנה של מערכות חברתיות-אקולוגיות" (שור ואחרים, 2020). המאמר מציג קורס שהיווה מסע חשיבתי אל המושג "מערכות אקולוגיות-חברתיות", וכן כלי שפותח מהציורים של משתתפי הקורסים כדי להעריך את ההבנה של הסטודנטים את המושג המורכב.

ב. מרצה: אסנת כהן, מכללה ירושלים

נושא: כלים למורים קשובים

אסנת הציגה את הספר **המחברת של פיג' טרנר**, העוסק בילדה היוצרת קשר עם סביבתה דרך ציוריה. בהמשך היא הציגה כלים מגישת NLP (Neuro Linguistic Programming) להקשבה מיטבית. NLP היא שיטה המאפשרת להשפיע על החוויה ועל מערכת העצבים (Neuro) באמצעות שפה ותקשורת (Linguistic), ובכך לשנות את המודלים שדרכם האדם חווה את המציאות, ואת תבניות החשיבה שלו (Programming). לאחר ההרצאה קישרנו את התכנים לתכנים הנוספים שעלו בקבוצה בקשר לשימוש בציורים ולהקשבה.

## מפגש 10 (מקוון)

מרצה: רוחמה ויונטה, משרד החינוך

נושא: תוכנית התערבות במתמטיקה לתלמידים בכיתות שח"ר

זה כעשרים שנה רוחמה היא ראש תחום מתמטיקה באגף שח"ר, המקדם ילדים ונוער בסיכון. תפיסת האגף היא "כל תלמיד יכול". ילדים ונוער מוגדרים בסיכון כיוון שהם חיים במצבים המסכנים אותם במשפחתם ובסביבתם, ופוגעים ביכולתם לרכוש השכלה על פי גילם ורמתם. באגף שח"ר נבנו תוכניות התערבות מלוות בספרים מותאמים, והשתלמויות מותאמות למורים המלמדים מתמטיקה בתוכניות השונות. רוחמה הציגה את הגישה המעצימה שהיא מובילה בתחום המתמטיקה, הן של התלמידים הן של צוות המורים.

## מסמכים ותוצרים שפותחו בצוות החשיבה

במהלך השנה נכתבו שני מאמרים, והם יוגשו לפרסום:

1. מאמר על הוראה קשובה בתהליך של למידת הנושא של שבירת אור / ירון שור, עינת גוברמן וסבטלנה אובסיאניקוב.

2. מאמר על הוראה קשובה המפרט את העקרונות והמתודות של ההוראה הקשובה / ירון שור ואפרת נבו. המאמרים יישלחו לאחר סיום הכתיבה והעייבוד.

## תוכנית כללית של צוות החשיבה לשנת הלימודים תשפ"א

בדיונים שקיימנו לקראת סיום מפגשי הצוות עלתה המחשבה כי חברי הצוות יחפשו דרכים ליצירת קהילות מורים הלומדים הוראה קשובה. נוסף על כך, נרצה להעמיק את הלמידה בצוות תוך יצירת שיתופי פעולה בין המשתתפים השונים, וחיפוש אפשרויות ליישום של עקרונות ההוראה הקשובה במוסדות ובקבוצות נוספות של סטודנטים.

### בסימן אישי

אנחנו מחפשים אנשי חינוך מובילים במחשבה ובמעשה ביצירת דרכי הוראה קשובות המתייחסות אל מקומם של הלומדים כבסיס חשוב ליצירת השיח הכיתתי. המפגש והחלפת הרעיונות בין חברי הצוות אמורים לאפשר יצירה של שיח מעמיק ופורה שיקדם את היישום בשטח בעידן של אי הוודאות שאנחנו מצויים בו.